

SZOMBATHY BÁLINT

Macskakő- emlékezet

Jegyzet Farkas L. Zsuzsa grafikáihoz

A Baja város történetét és látványosságait taglaló ismertetőik kivétel nélkül a nevezetességek közé sorolják a Szentháromság teret, Tarr Béla kedvelt forgatási helyszíneinek egyikét (*Werckmeister-harmóniák; Sátántangó*). Az egyik oldalán a Duna holtágára nyíló atipikus tér 2006-os felújítását követően sokáig vita folyt a munkálatok indokoltságáról és gyatra kivitelezéséről. A török időkben erődítmény állt a mostani főtér helyén, majd sáros-poros piactérré avanszált, mígnem az 1820-as évek közepén első ízben kapott kőburkolatot. A természetes, sötétszürkés bazaltkockákkal leterített plató jelentős mértékben meghatározta a Duna menti, de furcsa mód mégsem a Dunára épült kisváros hangulatát. A kockakövek összenőttek a bajai környezettel, és sok tekintetben kifejezték lakosainak alföldies, álmos életérzését.

Amikor a legfrissebb átalakításnak híre ment, nyilvánosságra jutott, hogy a főtér macskaköveinek csupán egy kisebb hányada kerül vissza néhai helyére. Ám a visszaszülyesztettekkel is baj van: a fugát kimossa az eső, a kövek meglazulnak, és kifordulnak a helyükből. Úgy viselkednek, mint az alföldi városoknak a múlt század elején leterített sárga keramit-kockái: másodsorra nem lehet őket ugyanúgy, tökéletesen lerakni, már nem érzik magukat jól megbolygatott közegükben. Hiszen tartós céllal, hosszú távra, az „örökkévalóság-nak” készültek – a pazarlást nem ismerő világ igényei szerint. És hát igazi mesterek munkája nyomán.

Farkas L. Zsuzsa képzőművész a 90-es évek elején Újvidékről költözött Bajára: egyik Duna-parti városból a másik Duna menti helységbe. A folyóvíz volt az élő szál, amely összekötötte szülővárosát új lakóhelyével. Művészi látásmódjával felfigyelt a főtéri bazaltkövekre, és eszébe ötlött, miért is ne használhatná őket egyedi nyomódúcokként a grafikáihoz. A helyükről kiszedett kőköcskék ott heverték a lába előtt, új rendeltetésükre várva.

Farkas nyomatainak bajai főtér immár hányatott sorsú bazaltkockáinak a poézise bontakozik ki. A kövek a grafikai megmunkálás folyamán nyomódúcokként nyernek új funkciót, felfedve belőle jövő, természet adta esztétikai tulajdonságaikat. A formázott kövek ábrázata végsőkéig valóság-hűen, művi beavatkozásoktól mentesen jelenik meg. Erezetek, repedések, kidudorodások teszik felületüket olyanná, amilyenekként korábban – rajtuk taposva – nem láthattuk őket. A művész nem nyúl bele a képi mátrixba, nem vesz el az alapmotí-

Farkas L. Zsuzsa

vumból, és nem is tesz hozzá. Ám tudja, hogy a könyvmotok önmagukban, szükséges élettér híján a nyersség, a kezdetlegesség és a magány érzetét keltenék. Egyszóval: nehézkesen, hiteltelenül viselkednének az esztétikai kontextusban. Olyanok lennének, mint puszta regisztrációk, történelmi dokumentumok egy jellegtelen, légüres térben.

Farkas ezért szerves közeget teremt a kőminták mellé. Körbeburkolja őket alaktalan foltokkal, enyhe színárnyalatokkal, individuális kézjegyek nyomaival, mintha csak védené őket az enyészettől és a feledéstől. Beépíti őket saját művészetébe. A maga személyiségjegyeivel hitelesebbé teszi alkotói eljárásának igaz voltát, amiben benne van a kő személytelen igazsága, és az emlékezet személyes igazsága is. A szabályosra faragott, több száz éves idomok többletétet nyernek Farkas L. Zsuzsa grafikáin. Az egyéni emlékezet felemelkedik a kollektív emlékezet szintjére, s a jeltani értelemben másodlagosnak minősülő nyelv beemelkedik az elsődleges nyelv tartományába.

A kétezres évek végén új sorozattal jelentkezik: a bazaltkő nyomatokra alapozva megalkotja a legismertebb szlovén költők és írók műveinek illusztrációit. Az utcakő-nyomatok képi foglatában jelennek meg azok a további grafikai lehetőségek, amelyek az emberi fantázia, a művészi képzelőerő mentén az antropocentrikus világ felé nyitják meg Farkas L. Zsuzsa művészetét, összhangban a költemények lehetséges olvasatával. A foltok és a repedések esetleges formáiban ott van a felismerhető tartalmak, a narráció felé kapcsolódás, az újabb jelentésrétegek kifejtésének lehetősége. Annak a lehetősége tudniillik, hogy a grafikák ne csupán hangulatilag illusztrálják a megjelenített költők verseit, hanem alátámaszák, erősítsék a költői beszéd tartalmi vonzatát, a versek ideológiai, valamint spirituális fundamentumát, s mindegyik ars poeticát külön-külön. Tehát, hogy hozzájuk tegyenek valamit. Ezekben a kibontásokban már ott láthatjuk a hagyományosabb rajz-értelmezés nyomait, melyekhez az egészen konkrét arcvonásokból építkező költői portrék csatlakoznak.